

FERDINAND BART SCHILDER TE KORTRIJK EN TE BRUGGE CA. 1569 - BRUGGE 1623

A. SCHOUTEET°

Op 28 juni 1619 verscheen de schilder Ferdinand Bart als gedaagde voor het bestuur en de leden van het ambacht van de beeldenmakers en de zadelmakers te Brugge. Hij had zich te verantwoorden over het feit, dat hij te Brugge als zelfstandig schilder optrad, zonder het meesterschap te hebben verworven of althans zonder de daaraan verbonden kosten ten volle te hebben betaald.

Te zijner verdediging beweerde Ferdinand Bart dat zijn vader, Olivier Bart, in 1556 vrijmeester te Brugge was geworden (dus geruime tijd vóór hij werd geboren) en dat hij derhalve een vrijmeesterszoon was. Hierop repliceerden zijn aanklagers niets anders in de gildeboeken te hebben gevonden dan dat Olivier Bart in 1580/1 de functie van bestuurslid van het ambacht had vervuld.

Het geschil werd ten slotte als volgt bijgelegd : Ferdinand Bart werd ten voorlopigen titel als meester aanvaard en kreeg een half jaar de tijd om zijn beweringen met een attest te staven. Gelukte hem dat niet, dan werd hij als een "vreemde" beschouwd en diende hij het volle bedrag van het meestergeld te voldoen.

Reeds op 8 augustus daaropvolgend aanvaardde Ferdinand Bart de zoon van Willem Matyn als zijn leerknapp. Maar het ambachtsbestuur weigerde deze leerknapp in de gildeboeken in te schrijven omdat Ferdinand Bart nog steeds ten voorlopigen titel tot het meesterschap was toegelaten. De inschrijving werd daarom verdaagd tot de definitieve regeling van deze kwestie.

° Ere-stadsarchivaris ; E. de Neckerestraat 10, bus 2, 8000 Brugge.

In de loop van de gestelde tijdspanne van een half jaar schijnt Ferdinand Bart er in gelukt te zijn het gevraagde attest aan het ambachtsbestuur voor te leggen. In ieder geval wordt over deze aangelegenheid verder niets meer in de gildeboeken aangetroffen en anderzijds kon de inschrijving van Barts leerknapp op 28 december 1619 normaal geregistreerd worden¹.

Ferdinand Bart was omstreeks 1569, vermoedelijk te Kortrijk, geboren als zoon van de aldaar gevestigde Brugse schilder Olivier Bart en Jozine van den Roode. Na het afsterven van zijn vrouw kwam Olivier Bart zich omstreeks 1580 opnieuw te Brugge vestigen. Olivier Bart mag als de leermeester van zijn zonen Jan en Ferdinand aangezien worden. Ook na het beëindigen van de voorgeschreven leertijd bleven beide zonen waarschijnlijk bij hun vader werkzaam². In ieder geval is een van de twee zonen zijn vader behulpzaam geweest toen deze in 1582 een tafereel schilderde voor de Brugse Bogardenschool.

Zonder het meesterschap in het ambacht van de beeldmakers en de zadelmakers verworven te hebben en derhalve in strijd met de ambachtskeure, zien we Ferdinand Bart reeds in 1583 als zelfstandig schilder aan het werk. In opdracht van de regering van het Brugse Vrije schildert hij twee kaarten, de ene van de stad Oostende, de andere van de stad Sluis. Hoe dit mogelijk was, kan alleen door de troebele tijdsomstandigheden verklaard worden. Sedert 1578 waren de hervormingsgezinden in Vlaanderen meester geworden en ook onze Ferdinand koesterde sympathie voor de nieuwe leer. Wanneer het Protestantse bewind na de terugkeer van de stad Brugge onder het gezag van de koning van Spanje in 1584 een einde nam, ondervond Ferdinand Bart nogal moeilijkheden. Pas op 15 november 1586 besliste de stadsregering dat op hem, evenals op zijn broer Jan, artikel 6 van het reconciliatieverdrag mocht toegepast worden, waardoor zij van represaillemaatregelen ontslagen werden en het beheer over hun goederen werd vrijgegeven.

1. C. Vanden Haute, *La corporation des peintres de Bruges*, Brugge-Kortrijk, 1913, p. 100a, 101a.
2. A. Schoutet, *Dokumenten in verband met de Brugse schilders uit de XVIe eeuw. XX. Olivier Bart*, in *Belgisch tijdschrift voor oudheidkunde en kunstgeschiedenis*, XL (1971), p. 81-90.

Waarschijnlijk omwille van deze moeilijkheden zal Ferdinand Bart dan Brugge verlaten hebben en is hij zich opnieuw te Kortrijk gaan vestigen. Het is inderdaad bekend dat hij in deze stad geleefd en gewerkt heeft, maar bijzonderheden dienaangaande ontbreken³.

Na in 1619 naar Brugge teruggekeerd te zijn, waren Ferdinand Bart nog slechts een paar jaren gegund. Vóór 22 maart 1623 was hij al gestorven⁴. De opdracht van het Brugse stadsbestuur om een tafereel met voorstelling van het Laatste Oordeel te schilderen, heeft hij zelfs niet meer mogen voleindigen. Naar aanleiding van zijn overlijden besliste het stadsbestuur het tafereel door een andere schilder te laten afwerken. Het deed daarvoor, ruim vijftien jaar later, een beroep op de bekende Brugse schilder Jan Claeissins.

3. P. Debrabandere, *Geschiedenis van de schilderkunst te Kortrijk, 1400-1900*, Kortrijk, 1963, p. 14.

4. Zijn overlijden staat ook aangetekend in het obituarium van het ambacht van de beeldmakers en de zadelmakers, waaruit mag afgeleid worden dat zijn verscheiden te Brugge plaats had. Zie : C. Vanden Haute, a.w., p. 204 a.

BIJLAGEN

1

1583-1584. - *De regering van het Brugse Vrije betaalt 13 pond parisis aan de schilder Ferdinand Bart voor het maken van twee kaarten, de ene van de stad Oostende, de andere van de stad Sluis met hun omgeving.*

Ferdinand Bart, schildere, over het schilderen ende afzetten van twee kaarten van der stede van Oosthende ende van Sluus mette omliggende plaetsen, by ordonnantie : XIII lb. [par.]¹.

- Brugge, Rijksarchief, *fonds van het Vrije*, nr. 323 : *rekening van het Vrije over het dienstjaar 1583 aug. 16 - 1584 aug. 15*, fol. 75 v., nr. 2, rubriek : "Betalinghe van diversche partijen ende extraordinaire kosten ...".

2

1621-1622. - *Het stadsbestuur van Brugge betaalt 17 pond 8 denier groot aan Ferdinand Bart als voorschot voor het schilderen van een tafereel met voorstelling van het Laatste Oordeel.*

An Ferdinande Bart, schilder, up rekeninghe van 't maken van een tafereel van 't Oordeel omme te hanghen in de tresoriecamer, by VI billetten : XV lb. XVI s. VIII d. gr., ende over de tycke XXIII s. gr. ; tsamen : XVII lb. VIII d. gr.

- Brugge, Stadsarchief, *rekening van de stad Brugge over het dienstjaar 1621 sept. 2 - 1622 sept. 2*, fol. 59 v., nr. 10, rubriek : "Van alderande wercken".

3

1623 maart 22. - *Schepenen van Brugge beslissen aan de weduwe van Ferdinand Bart nog een bedrag van 5 pond groot uit te keren voor het werk van haar overleden echtgenoot aan het tafereel van het Laatste Oordeel, dat door een andere schilder zal voltooid worden.*

Actum 22 martii 1623.

... Toegheleit an de weduwe van Ferdinande Bart, schilder, de somme van vyf ponden grooten over 't maecken van een tafereel inhoudende 't Oordeel, ten dienste van de tresorie, ende ghelast den tresorier principael, mids 't overlyden van den voorn. Ferdinande Bart, met den eersten by een ander werckman te doen vulmaecken, ende dit boven de XV lb. XVI s. 8 gr. te voeren daerup betaelt by dheer David Nans ende ten voorleden jaere in rekenynghe gebrocht².

- Brugge, Stadsarchief, *secrete resolutiën van de stadsregering over 1619-1628*, fol. 94.

An Ferdinande Bart, schilder, van 't maecken van een tafereel 't Oordeel omme te hanghen in de tresorye, daerup by de voorgaende rekenynghe folio 59 verso, articule X^o, betaelt is XVII lb. VIII d. gr., is midts zyn overlyden an zyne weduwe 22 martii 1622 over zyn voorder werck noch toegeheylt : 5 lb. gr.

- Brugge, Stadsarchief, *rekening van de stad Brugge over het dienstjaar 1622 sept. 2 - 1623 sept. 2*, fol. 66 v., nr. 11, rubriek : "Van alderande wercken".

4

1637-1638. - *Het stadsbestuur van Brugge betaalt 16 pond groot aan de schilder Jan Claeissins voor het voltooiën van het tafereel van het Laatste Oordeel, dat in 1622 door Ferdinand Bart werd begonnen, alsmede voor het herstellen van een schilderij met voorstelling van David en Betsabee.*

Denselven [Jan Clayssens, schildere], over 't volmaecken van het Oordeel, omme te stellen in tresorie, ontgonst by wylent Ferdinande Bart al van den jare XVI^eXXII, midsgaders oock 't vermaecken van de schilderie David ende Bersabea, de stadt toebehoorende, tsamen by twee ordonnanciën ende quytantiën de somme van XVI lb. gr., syn XVI lb. gr.

- Brugge, Stadsarchief, *rekening van de stad Brugge over het dienstjaar 1637 sept. 2 - 1638 sept. 2*, fol. 62 v., nr. 2, rubriek : "Van alderhande wercken".

1. Deze post werd ook uitgegeven door A. Pinchart, *Archives des arts, sciences et lettres*, dl. I, Gent, 1860, p. 205.
2. David Nans was een van de twee stadsthesauriers. Zie o.m. : Brugge, Stadsarchief, *Register van de wetsvernieuwingen van de stad Brugge 1606-1634*, fol. 92.